

REAGOVANJE Ćorave bake

Piše: Filip David

U razmaku od samo nekoliko dana u beogradskoj „Politici“ objavljena su dva teksta koja se bave „istinom o pogromu srpskih Jevreja u Drugom svetskom ratu“. Jedan je iz pera Jaše Almulija, drugi je potpisao Pavle Salom, sekretar Društva sprsko-jevrejskog prijateljstva. Suština ovih tekstova svodi se na zaključak da ne postoji direktna krivica Milana Nedića i njegovih saradnika za stradanje srpskih Jevreja. Navodno, jedino mu se može zameriti kako „nije ništa činio da se umanjí stradanje Jevreja“. Doista, neobična formulacija. Odgovornosti prave, dakle, nema. Činjenice, međutim, govore o mnogo neposrednijoj odgovornosti.

Tačno je da su logore Topovske šupe i Staro sajmište osnovale nemačke okupacione vlasti, da je Gestapo obavljao egzekucije, ali takvo detaljno čišćenje Srbije od Jevreja (stradalo je blizu 90% jevrejskog stanovništva) nije bilo moguće izvesti bez pune logističke pomoći Nedićeve vlade, njegove žandarmerije i Specijalne policije. Jedan od malobrojnih preživelih svedoka napisao je: „kvislinška vlast nas je dovodila maltene do ulaza u logore i tamo isporučivala nacistima“. Za one koji ne znaju, a takvih je sve više, evo jednog kratkog podsećanja, zasnovanog na autentičnim dokumentima i svedočenjima.

Prvi feldkomandant, istovremeno i komandant grada Beograda, pukovnik Kajzenberg izdao je aprila 1941. naredbu po kojoj se Jevreji izdvajaju od ostalih građana, uvodeći tako u Srbiju rasne zakone. O srpskoj policiji kaže: „Policija je ovde, s obzirom na ličnost šefa javne bezbednosti (reč je o upravniku grada Beograda i šefu policije Dragomiru Dragomir Dragomir Jovanoviću), u najboljim rukama. U prvim danima svoga rada naredio sam njeno ponovno organizovanje. Njena jačina iznosi 858 ljudi.“

Pukovnik Kajzenberg dodaje kako je „srpska policija u mnogim slučajevima najpouzdanije sredstvo za održavanje reda“, a njenog šefa, Dragog Jovanovića naziva svojim specijalnim komesarom. Dana 18. septembra 1941, fon Kajzenberg podnosi izveštaj u kojem zaključuje da je saradnja svih nemačkih organa i ustanova sa srpskom gradskom policijom, čiji se broj

sada popeo na 1.500 ljudi, besprekorna.

Vojna žandarmerija je bila nadležna za saobraćajna, krivična i politička pitanja, kao i za pitanja jevrejske imovine. Svakodnevno je saradivala sa Upravom grada Beograda, kojom je rukovodio Kajzenbergov miljenik Dragomir Jovanović.

Učešće srpske policije i oružanih odreda Nedićeve „Vlade narodnog spasa“ u racijama i hapšenjima Jevreja imalo je važnu ulogu. U tu svrhu bio je obrazovan i poseban, 7. odsek Specijalne srpske policije, zadužen za Jevreje i Rome. Nekoliko stotina srpskih agenata radilo je na registraciji beogradskih Jevreja i Roma, a zatim pružalo pomoć nemačkim vlastima u njihovom eliminisanju. Spiskovi talaca za streljanje predstavnici nemačkih okupacionih vlasti sastavljali su u saradnji sa Dragim Jovanovićem. Svi zajedno: Gestapo, Vermaht i Specijalna srpska policija, uključujući i ostale domaće učesnike i saradnike, sproveli su jedno od najradikalnijih „konačnih rešenja jevrejskog pitanja“ u Evropi. Gestapo i Specijalna srpska kvislinška policija produžili su aktivnost protiv malobrojnih preostalih skrivenih Jevreja i posle čišćenja završenog maja 1942. sve do oktobra 1944. godine. Totalno istrebljenje Jevreja, koje su Nemci uz pomoć domaćih vlasti izvršili u Srbiji za nepunih godinu dana, predstavljalo je primer efikasnosti ostalim zemljama. Posleratnom državnom istragom utvrđeno je, van svake sumnje, da su za masovno uništavanje Jevreja i Roma u Srbiji najzaslužniji: nemački vojni zapovednik Hajnrih Dankelman, šef Gestapoa (Ajnzackomande Beograd)

Totalno istrebljenje Jevreja, koje su Nemci uz pomoć Nedićeve vlade izoršili u Srbiji za nepunih godinu dana, primer efikasnosti ostalim zemljama

Karl Kraus, predsednik vlade Milan Nedić, ministar unutrašnjih poslova Milan Aćimović, upravnik grada Beograda Dragomir Dragomir Jovanović i šef Specijalne policije Ilija Paranos. Domaća uprava u Srbiji, pre svega policija, bila je saradnik i pomagač nemačkih vlasti u sprovođenju mera protiv Jevreja, propisanih naredbom vojnog zapovednika od 30. maja 1941. godine. Gestapo se najviše oslanjao na pomoć Specijalne srpske policije – Uprave grada Beograda, koja je u celini, a i preko posebne organizacione jedinice – Odseka za Jevreje i Cigane (VII odsek), obavljala niz poslova policijske prirode i ostvarivala svakodnevnu saradnju sa Gestapoom.

O „intelektualnoj“ klimi u redovima saradnika kvislinškog sistema svedoči mnoštvo tekstova u okupacionim novinama i objavljivanje većeg broja antisemitskih knjiga. Primera radi, evo dela komentara pod naslovom „Mi i Jevreji“, objavljenog u julu 1941. u listu „Obnova“: „Jevrejstvo je faktor koji dovodi do propasti čoveka, njegovih duhovnih vrednosti, njegove porodice i države, njegove vere i tradicije... Jevreji noseći svega zla i opasnosti, sudbinske opasnosti po evropsku hrišćansku civilizaciju i kulturu. Drugim rečima da dokažemo da borba protiv jevrejstva nije rezultat nikakve histerične ambicije da se siromašni dotuku, a bogati ogule – već naprotiv: udaranje tamo gde treba, hiruško sečenje čira, a ne terapijsko lečenje...A mi još uvek čekamo. Čekamo valjda da nam Nemci reše jevrejski problem, kao da se nas ne tiče, kao da mi od njega ne trpimo“. A mesec dana kasnije, u komentaru „Jevreji u Srbiji“: „Pitanje jevrejstva

Kajzenbergov
miljenik – Dragomir
Jovanović

i njihove razorne akcije na teritoriji Srbije nije problem novijeg vremena niti kopija ovog ili onog političkog sistema, već je to pitanje starijeg datuma i krupna značaja, jer potresa i rastočava naš državni i narodni život još od prvog ustanka pa do najnovijeg doba". Ovakvim i sličnim tekstovima uveliko se pripremalo ono što će uskoro postati krvava i tragična stvarnost za Jevreje u okupiranoj Srbiji - totalno uništenje. Tekstovi jasno izražavaju stav kvilinske vlade Milana Nedića prema jevrejskom stanovništvu i "jevrejskom pitanju".

Akcija čišćenja Jevreja u Srbiji smatra se najefikasnijom, najbržom i najtemeljitiše izvedenom akcijom u sklopu "konačnog rešenja jevrejskog pitanja" u čitavoj Evropi. Posle samo godinu dana, Srbija je bila, po rečima jednog od nemačkih zvaničnika "JUDENFREI" - oslobođena od Jevreja.

U čitavoj ovoj priči pokrenutoj na stranicama "Politike" posebno je problematično što je istorija stradanja Jevreja stavljena u kontekst aktuelnih srpsko - hrvatskih i međunarodnih odnosa. Jaša Almuli i Pavle Salom, obojica istaknuti članovi Društva srpsko-jevrejskog prijateljstva, na pogrešan način brane tobožnju "srpsku stvar". Oslobođati Milana Nedića i njegovu kolaboracionističku vladu velike odgovornosti za genocid nad Jevrejima, jer se to, tobože, koristi u neprijateljskoj propagandi protiv Srbije, obična je besmislica. Samo potpuno distanciranje od okupacijske uloge Milana Nedića i njegovih saradnika, istinito prikazivanje njihovog delovanja u saradnji sa okupatorom, znači biti odgovoran prema istorijskoj istini i ogovoran prema mračnim stranicama te istorije. Sve drugo je istorijski falsifikat.

Istovremeno, ne smemo zaboraviti da su se neki drugi Srbi, istinski rodoljubi, a ne ovi Nedićevi, nalazili na suprotnoj, antifašističkoj i antikolaboracionističkoj strani. Zahvaljujući njima, njihovoj požrtvovanosti i hrabrosti i u najtežim vremenima sačuvano je ono zrno ljudskosti koje služi na čast pojedincima ali i široj sredini. To svedočim iz iskustva sopstvene porodice jer smo bežeći od nedićevaca, ustaša i Nemaca, proveli godine rata pod lažnim identitetom i pod zaštitom časnih ljudi u jednom sremskom selu. Niko nas nije izdao, niko prijavio, iako su znali ko smo i šta smo i koja je kazna u Nedićevoj Srbiji i Pavelićevnoj Hrvatskoj za sakrivanje Jevreja. Umanjivati Nedićevu krivicu uvreda je i ruganje žrtvama, ali i nepoštovanje onih koji su se suprotstavili jednom zločinačkom režimu.

Šef marionetske vlade - đeneral Milan Nedić

Nedić i Holokaust

Istorijske teme mogu se pokretati bilo kada, što je legitimno pravo autora koji ih obrađuju i onih koji ih publikuju. No njihovo objavljivanje vrlo je često namerno vezano za trenutak kada se to čini, naročito ako se odnose na kontroverzne događaje ili ličnosti i ako se to čini u vreme verbalnih, a još više oružanih sukoba, kako bi se krivica ili odijum za njih prebacio na drugu stranu u sukobu. To smo najbolje videli tokom devedesetih godina.

S te tačke gledišta nije jasno čime se rukovala beogradska „Politika“ kada je 8. januara o.g. objavila intervju svog saradnika Slobodana Kljakića sa Jašom Almulijem o ulozi Srba i generala Milana Nedića, predsednika kvilinske vlade za vreme okupacije Srbije u Holokaustu. Tu se podseća na stare optužbe iz Hrvatske na račun Srba i Srbije, i optužuju Hrvatska i Hrvati. Ovim ne izjednačavam jedne i druge već samo postavljam pitanje čemu služi to podgrevanje u ovom trenutku.

S druge strane, u tekstu u kojem je reč ima niz pitanja iz onog vremena o kojima nema saglasnosti, ili ima dosta praznina. To se pre svega odnosi na prirodu Nedićeve vlade i na Nedićevu ulogu u Holokaustu. Naglasak je stavljen na to da su klevete kako su Srbi učestvovali u ubijanju Jevreja i tvrdi da su to činili isključivo Nemci. Postavlja se pitanje šta znači učestvovanje. Je li to samo streljanje ili gušenje u „dušegupki“? Da li je učesnik u ubistvu policijski agent koji po dobijenom zadatku traži, nalazi Jevrejina i vodi ga u logor, znajući da će biti ubijen samo zbog onog što jeste, pa za to dobija novčanu nagradu (na žalost, pored agenata Srba to je radio i jedan agent Jevrejin, Marko Benjaminović). Da li su njihovi naredbodavci - a Milan Nedić je prvi među njima - učesnici u zločinu ili nisu? Kako se može kvalifikovati Nedićev zahtev nemačkim vlastima da zarobljene jugoslovenske oficire Jevreje odvoje od ostalih zarobljenika, da ih ne bi kvarili? Kako zatvaranje očiju pred ubistvom oficira Jevreja puštenih iz zarobljeništva zbog bolesti po njihovom dolasku u Beograd? Kako prisvajanje celokupne imovine Jevreja na teritoriji Srbije? Štošta o ovim pitanjima govori i podatak da je đeneral Nedić, na sastanku sa esesovskim glavešinom u Srbiji Haraldom Turnerom, posle rata obešenom u Beogradu, svom sagovorniku čestitao na rešenju jevrejskog pitanja i obećao mu da će ono Jevreja što je preostalo oni (kvilinska vlast) da reše.

Ne može se i ne sme tvrditi kako su Jevreje ubijali, pljačkali Srbi, ali ni drugi narodi u celini. To, jednostavno, nije istina, mada proporcionalno učešće pripadnika raznih naroda u tome sigurno nije jednako. Medalje pravednika koje Izrael dodeljuje nejevrejima koji su rizikujući svoj život bez ikakve koristi spasili nekog Jevrejina dobilo je preko 20.000 građana evropskih zemalja, među njima nekoliko hiljada Nemaca, više od sto Srba, više od sto Hrvata, čak jedan Japanac. U poređenju sa šest miliona Jevreja ubijenih u Holokaustu to je i u promilima malo. Ali, „ko je spasao jedan život, spasao je svet“.

Aleksandar Lebl